

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ribogospod. nauka Ukr., 2019; 2(48): 5-20

DOI: 10.15407/fsu2019.02.005

УДК 639.2/.3 (477)

Received 11.02.2019

Received in revised form 16.03.2019

Accepted 25.04.2019

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ У 2016–2018 РОКАХ

Ю. А. Глебова, [ya_glebova@ukr.net](mailto:glebova@ukr.net), Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

О. В. Шкарупа, knorush@ukr.net, Державне агентство рибного господарства, м. Київ

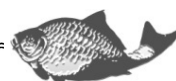
Мета. Відповідно до останніх статистичних досліджень, у світі в цілому та в Україні зокрема спостерігається тенденція до збільшення споживання продукції рибного господарства. Метою роботи є проаналізувати динаміку розвитку рибного господарства України у 2016–2018 рр., спираючись на узагальнені показники діяльності суб'єктів різних форм власності.

Методика. Основу дослідження становили наукові, статистичні та звітні дані стосовно показників розвитку рибного господарства України, а саме — виконання державної політики у сфері рибного господарства та промисловості, вилов риби й інших водних біоресурсів, відтворення гідробіонтів, виробництва товарно-харчової рибної продукції, стану економіки рибної галузі України, а також міжнародного співробітництва з питань аквакультури. Крім того, були використані законодавство України, постанови Кабінету Міністрів, постанови Міністерства аграрної політики та продовольства України. Автори застосовували методи ретроспективного аналізу та моніторингу інформаційних даних результатів діяльності в цій галузі народного господарства. Порівняльний та статистичний аналіз вилову водних живих біоресурсів у 2016–2018 рр. був проведений згідно із загальноприйнятими методиками.

Результати. У роботі наведено узагальнені дані стосовно розвитку рибної галузі України, розглянуто його актуальні проблеми та перспективи. Наприклад, завдяки поступовому втіленню в життя реформ у рибній галузі в 2017 р. загальний улов риби та інших водних біоресурсів становив 94,2 тис. т, що на 6,6% більше, ніж у 2016 р. В тому ж 2017 р. на державних риборозплідних господарствах було отримано 12,2 млн особин цінних видів риб, що становить 114,6% від державної норми з їх відтворення на рік. У 2018 р. загальний вилов водних біоресурсів у Чорному морі, в порівнянні з 2017 р. зріс на 3,3 тис. т, склавши 8,6 тис. т. Обсяг вилову в причорноморських лиманах становить 481 т, що перевищує минулорічний показник на 338,8 т. Отже, загалом спостерігається позитивна динаміка розвитку рибного господарства України.

Наукова новизна. Представлено аналітичний моніторинг результатів зміни підходів до організації діяльності різних суб'єктів рибного господарства у 2016–2018 рр., досягнутих, насамперед, внаслідок поступового запровадження реформ. Враховано істотні технологічні, економічні, організаційні й нормативно-правові особливості господарств різних форм власності та типів ведення рибництва. Узагальнено інформацію про динаміку розвитку рибної галузі України та послідовно викладено основні дані щодо відомостей стосовно сучасного стану рибогосподарського комплексу України, з урахуванням міжнародних відносин.

© Ю. А. Глебова, О. В. Шкарупа, 2019

Практичне значення. Матеріали статті стануть у пригоді в роботі науковців з біологічних та сільськогосподарських наук, а також працівників рибної галузі, зокрема, при плануванні та впровадженні в життя нових схем ведення рибного господарства України, як на місцях, так і в глобальному масштабі.

Ключові слова: рибне господарство, водні біоресурси, відтворення гідробіонтів, вилов риби, економіка рибної галузі України.

DYNAMICS OF THE DEVELOPMENT OF FISHERIES INDUSTRY IN UKRAINE IN 2016–2018

Yu. Glebova, ya_glebova@ukr.net, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

O. Shkarupa, knopush@ukr.net, State Agency for Fisheries, Kyiv

Purpose. According to the latest statistical studies, in the world as a whole and in Ukraine in particular, there is a tendency to an increase in the consumption of fish products. The purpose of the work is to analyze the dynamics of the development of the fisheries industry of Ukraine in 2016-2018, based on the generalized performance indicators of entities of various forms of ownership.

Methodology. The basis of the study were scientific, statistical and report data on the development indicators of fisheries industry of Ukraine. Namely, the implementation of the state policy in the field of fisheries industry, commercial harvest of fish and other aquatic bioresources, propagation of hydrobionts, production of marketable-food fish products, current state of the economics of the Ukraine's fisheries industry and international cooperation in aquaculture. In addition, the laws of Ukraine, resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine, resolutions of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine were used. The authors used the methods of retrospective analysis and monitoring of information data on the results of activities in this sector of the national economy. A comparative and statistical analysis of catches of aquatic living bioresources in 2016-2018 was carried out according to generally accepted methods.

Findings. The article presents generalized data on the development of the fisheries industry in Ukraine, and addresses current problems and prospects for its development. For example, owing to the gradual implementation of reforms in the fisheries industry in 2017, the total catch of fish and other aquatic living bioresources was 94.2 thousand tons, which is 6.6% more than in 2016. In the same 2017, on the state fish farms, 12.2 million individuals of valuable fish species were received, which is 114.6% of the state norm of their annual reproduction. In 2018, the total catch of aquatic living bioresources in the Black Sea, compared to 2017, increased by 3.3 thousand tons and amounted to 8.6 thousand tons. The catch amount in 2018 in the Black Sea estuaries was 481 tons, which exceeds that in 2017 by 338.8 tons. Thus, there is a positive dynamics in the development of the fish industry of Ukraine.

Originality. The article contains an analytical monitoring of the results of changes in the approaches to the organization of activities of various fisheries entities in 2016-2018, achieved primarily due to the gradual implementation of reforms. Considerable technological, economic, organizational and regulatory features for fish farms with various forms of ownership and types of fish farming were taken into account. Summarized information about the dynamics of the development of the fish industry of Ukraine and consistently set out the basic data on the current state of the Ukraine fisheries complex, with taking into account international relations.

Practical value. Materials of the article can be used in the work of scientists of biological and agricultural specialties, as well as fish industry workers. In particular, when planning and introducing into life the new fisheries management schemes of Ukraine, both locally and globally.

Keywords: fish farming, aquatic living bioresources, propagation of hydrobionts, fish capture, economics of the fisheries industry in Ukraine.

ДИНАМИКА РАЗВИТИЯ РЫБНОГО ХОЗЯЙСТВА УКРАИНЫ В 2016–2018 ГОДАХ

Ю. А. Глебова, [ya_glebova@ukr.net](mailto:glebova@ukr.net), Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, г. Киев

О. В. Шкарупа, knorush@ukr.net, Государственное агентство рыбного хозяйства Украины, г. Киев

Цель. Согласно последним статистическим исследованиям, в мире в целом и в Украине в частности наблюдается тенденция к увеличению потребления продукции рыбного хозяйства. Цель работы — проанализировать динамику развития рыбного хозяйства Украины в 2016–2018 гг., опираясь на обобщенные показатели деятельности субъектов различных форм собственности.

Методика. Основу исследования составили научные, статистические и отчетные данные относительно показателей развития рыбного хозяйства Украины, а именно — выполнения государственной политики в сфере рыбного хозяйства и промышленности, вылова рыбы и других водных биоресурсов, воспроизводства гидробионтов, производства товарно-пищевой рыбной продукции, состояния экономики рыбной отрасли Украины, а также международного сотрудничества по вопросам аквакультуры. Кроме того, были использованы законодательство Украины, постановления Кабинета Министров Украины, постановления Министерства аграрной политики и продовольствия Украины. Авторы применяли методы ретроспективного анализа и мониторинга информационных данных результатов деятельности в этой отрасли народного хозяйства. Сравнительный и статистический анализ вылова водных живых биоресурсов в 2016–2018 гг. был проведен по общепринятым методикам.

Результаты. В работе приведены обобщенные данные по развитию рыбной отрасли Украины, рассмотрены его актуальные проблемы и перспективы. Например, благодаря постепенному претворению в жизнь реформ в рыбной отрасли в 2017 г. общий улов рыбы и других водных живых биоресурсов составил 94,2 тыс. т, что на 6,6% больше, чем в 2016 году. В том же 2017 г. на государственных рыбопроизводных хозяйствах было получено 12,2 млн особей ценных видов рыб, что составляет 114,6% от государственной нормы по их ежегодному воспроизводству. В 2018 г. общий вылов водных живых биоресурсов в Черном море, по сравнению с 2017 г., был увеличен на 3,3 тыс. тонн и составил 8,6 тыс. т. Объем вылова за 2018 г., в причерноморских лиманах составил 481 т, что превышает показатель 2017 г. на 338,8 т. Таким образом, наблюдается положительная динамика развития рыбного хозяйства Украины.

Научная новизна. Представлен аналитический мониторинг результатов изменения подходов к организации деятельности различных субъектов рыбного хозяйства в 2016–2018 гг., достигнутых, прежде всего, вследствие постепенного внедрения реформ. Учтены существенные технологические, экономические, организационные и нормативно-правовые особенности хозяйств различных форм собственности и типов ведения рыбководства. Обобщена информация о динамике развития рыбной отрасли Украины и последовательно изложены основные данные относительно современного состояния рыбохозяйственного комплекса Украины, с учетом международных отношений.

Практическое значение. Материалы статьи могут быть использованы в работе ученых биологических и сельскохозяйственных специальностей, а также работников рыбной отрасли, в частности, при планировании и внедрении в жизнь новых схем ведения рыбного хозяйства Украины как на местах, так и в глобальном масштабе.

Ключевые слова: рыбное хозяйство, водные биоресурсы, воспроизводство гидробионтов, вылов рыбы, экономика рыбной отрасли Украины.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ТА АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Рибне господарство України — це галузь народного господарства, до якої належить діяльність з добування, переробки, відтворення та збільшення запасів риби та інших водних біоресурсів у природних і штучних водоймах. Його робота спрямована на отримання цінних харчових, кормових, лікарських та технічних продуктів. Воно розподіляється на рибальство, що має на меті вилов риби та інших гідробіонтів, і рибництво, яке спрямоване на збереження та поліпшення рибопромислових запасів, а також відтворення господарсько цінних видів риб. Рибальство в Україні буває любительське, спортивне та промислове — морське, прибережне і на внутрішніх водоймах (річках, озерах, ставах, водосховищах) [1, 2].

Серед річок України основне рибогосподарське значення мають Дніпро (а з його приток — Прип'ять та Десна), Дунай, Дністер, Південний Буг і Сіверський Донець. Так, в Дніпрі є понад 66 видів риб, основними промисловими видами в яких останні 3 роки є 5 (сріблястий карась (*Carassius gibelio*), лящ (*Abramis brama*), плітка (*Rutilus rutilus*), плоскирка (*Blicca bjoerkna*) та рослиноїдні види риб). В нижній частині Дунаю, яка розташована на території України, зареєстровано 71 вид риб, з яких основне промислове значення мають 3 (оселедець (*Alosa immaculata*), короп (*Cyprinus carpio*) і карась сріблястий). У Південному Бугу близько 70 видів риб, з яких найбільш численними є 6: короп, лящ, плітка, червонопірка (*Scardinius erythrophthalmus*), окунь (*Perca fluviatilis*), карась сріблястий. Іхтіофауна Дністра становить 57 видів риб (у верхів'ї переважають марена (*Barbus barbus*), підуст (*Chondrostoma nasus*), головень (*Squalius cephalus*) та інші види, що живуть у проточній воді; у нижній — плітка, червонопірка, окунь, бичкові (*Gobiidae*), чехоня (*Pelecus cultratus*), лящ тощо) [12, 13].

Озерне рибне господарство України зосереджене переважно у Поліссі й у заплаві нижньої течії Дунаю. Зокрема, у Поліссі є понад 268 озер загальною площею 16 000 га, в яких мешкає понад 32 види риб. Найбільш численними з них є 9 — лящ, плітка, червонопірка, щука (*Esox lucius*), окунь, лин (*Tinca tinca*), карась сріблястий, йорж (*Gymnocephalus cernua*). Промислова рибопродуктивність окремих озер на Поліссі коливається від 7,5 до 40,0 кг/га. У заплаві ділянки нижньої течії Дунаю площа озер становить близько 45 000 га з рибопродуктивністю від 21,0 до 73,0 кг/га. Найчисельнішими є також 9 видів риб — короп, лящ, судак (*Sander lucioperca*), щука, окунь, червонопірка, бички, тюлька (*Clupeonella cultriventris*), верховодка (*Alburnus alburnus*) [3–5].

Найпоширенішою формою рибного господарства України є ставове — ставовий фонд налічує понад 22 000 одиниць загальною площею близько 170 000 га. Садкове рибне господарство використовують на великих річках та водосховищах, а також прибережних ділянках морів. Активно набуває широкого розповсюдження по всій Україні інтенсивне рибництво з використанням установок замкненого водопостачання (УЗВ). Специфічною є рибогосподарська діяльність у водосховищах дніпровського каскаду гідроелектростанцій, які перекрили шляхи міграцій прохідним риbam, та змусили відійти на північ реофільні види риб. В наш час основними об'єктами промислу в дніпровських

водосховищах є 4 види риб (сріблястий карась, лящ, короп і плітка), а найбільшу рибопродуктивність мають Кам'янське та Кременчуцьке водосховища [5, 6].

Загалом, іхтіофауна України налічує 266 видів риб — 221 аборигенний та 25 інтродукованих. З них 111 прісноводних видів риб, 101 морський вид, 36 солонуватководних, 15 прохідних. Серед прохідних видів риб 14 анадромних і тільки один (вугор європейський (*Anguilla anguilla*) — катадромний [4, 7].

Деякі види є інвазійними (медака китайська (*Orizias sinensis*), ротань-головешка (*Percocottus glenii*), бички великоголової (*Millerigobius macrocephalus*), лисун (*Pomatoschistus bathi*). Вони становлять значну загрозу для флори й фауни певних екосистем, конкуруючи з автохтонними видами за екологічні ніші, а також спричиняючи загибель місцевих видів.

Належність ще двох видів — сарпи (*Sarpa salpa*) та доради (*Sparus aurata*) — до вселенців дискусійна, оскільки вони належать до аборигенної фауни південної частини Чорного моря, але раніше не відзначались поблизу українських берегів. Ще вісім видів є випадковими у наших водах, відзначені поодинокі випадки їх спостереження, тому їх належність до аборигенної фауни (можливо, рідкісні види), або до вселенців (не прижилися) — теж дискусійна.

Таким чином, рибне господарство України має значні потенційні потужності як за рахунок великого різноманіття водних біоресурсів, так і завдяки наявності значних водних площ у різних біотопах. Незважаючи на це, воно кілька десятиліть поспіль знаходилось у депресивному стані та потребувало всебічних реформ [5, 8].

ВИДЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ. МЕТА РОБОТИ

З використанням Програми діяльності Уряду в проведенні реформ, Державним агентством рибного господарства України було розроблено Концепцію реформування рибного господарства, що почала діяти у 2016 р. [9]. Вона спрямована на залучення інвестицій в аквакультуру, створення органів рибоохорони із якісною зміною принципів їхньої роботи, формування культури соціально відповідального рибалки, досягнення прозорості та відкритості в роботі Державного агентства рибного господарства, а також на підвищення ефективності функціонування державних установ [10, 11].

Актуальним є питання її ефективності, відповідності викликам економіко-політичних обставин 2017 та 2018 рр. Відтак, метою роботи є аналіз динаміки розвитку рибного господарства України у період з 2016 по 2018 рр.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Аналізу підлягав стан рибництва та рибальства на внутрішніх та зовнішніх водоймах України за 3 роки — з 2016 по 2018 включно. Основу дослідження становили наукові, статистичні та звітні дані стосовно основних 6 показників розвитку рибного господарства України [12–14], а саме — виконання державної політики у сфері рибного господарства та промисловості, вилову риби й інших водних біоресурсів, відтворення гідробіонтів, виробництва товарно-харчової рибної продукції, стану економіки рибної галузі України, а також міжнародного співробітництва з питань аквакультури [15, 16]. Крім того, були використані

законодавство України, постанови Кабінету Міністрів, постанови Міністерства аграрної політики та продовольства України [17–23]. Автори застосовували методи ретроспективного аналізу та моніторингу інформаційних даних результатів діяльності в цій галузі народного господарства. Порівняльний та статистичний аналіз вилову водних біоресурсів у 2016–2018 рр. був проведений згідно із загальноприйнятими методиками [6].

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

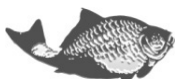
Згідно з новими науковими дослідженнями, значення рибних продуктів зростає. Вони мають високу цінність не тільки за поживною доцільністю, а й за дієтично-лікувальною здатністю. Тому попит на них на світовому ринку збільшується [5, 15, 16]. У зв'язку з цим в Україні зосереджується увага на посиленні розвитку рибної галузі. Спрямовуючими віхами для вирішення проблеми достатнього забезпечення населення країни рибою, їстівними водними біоресурсами та харчовою продукцією їх переробки є законодавчі акти України, акти Кабінету міністрів України, нормативно-правові акти Міністерства аграрної політики та продовольства України [1, 2, 17-23]. Стан рибної галузі в Україні, основні проблеми, напрями реформ, у тому числі реформи рибоохорони та дерегуляції рибного промислу, програма спрощення діяльності в аквакультури та інші напрями розвитку рибного господарства представлені в Концепції реформування рибної галузі України, яка розміщена на сайті Державного агентства рибного господарства України [8–10].

До сфери управління Держрибагентства України належать 42 державні підприємства, установи й організації, із них: 15 — підприємства аквакультури та промислового рибальства, 7 — рибних та адміністративних портів, 6 — науково-дослідних та проектних інститутів та 8 — бюджетних установ. Крім того, також потенціал рибогосподарського фонду прісноводних внутрішніх водойм, що складає понад 1 млн га.

При цьому, загальний нагульний ставовий фонд України становить понад 120 тис. га., водосховища дніпровського каскаду — 797 тис. га, лиманні господарства — 5,9 тис. га, водойми-охолоджувачі енергетичних споруд — 13,5 тис. га та інші водойми України — 86,6 тис. га.

У 2018 р. очікуваний загальний вилов водних біоресурсів підприємствами рибної галузі України був на рівні 2015 року і становив 88,6 тис. т, що на 4,4% менше показника 2017 р. у зв'язку із зменшенням вилову риби в Азовському морі. У 2017 р. загальний вилов риби та інших водних біоресурсів становить 94, 2 тис. т, що на 6,6 % більше, ніж у 2016 р. (рис. 1).

Відповідно до постанов Кабінету Міністрів України та на підставі науково-біологічних обґрунтувань щорічно надаються квоти на спеціальне використання водних біоресурсів. У 2017 р. ці квоти отримало більше 400 суб'єктів господарської діяльності, якими було добуто 62,3 тис. тонн риби та інших водних біоресурсів, що на 8,2% більше, ніж у 2016 р. У 2018 р. цей показник становив 430 суб'єктів господарської діяльності, якими було добуто 50,3 тис. т водних біоресурсів [13, 14]. Подібне зниження обсягів вилову в першу чергу зумовлене складною політичною ситуацією в акваторії Азовського моря. Також, слід зауважити, що основну частину промислового вилову водних біоресурсів в

Україні становить добування водних біоресурсів в Азово-Чорноморському басейні, яке значною мірою залежить від вилову 4 найбільш численних риб (шпрот (*Sprattus sprattus*), хамса (*Engraulis encrasicolus*), тюлька, бичкові), вилов яких з року в рік не буває стабільним і залежить від погодних умов [7].

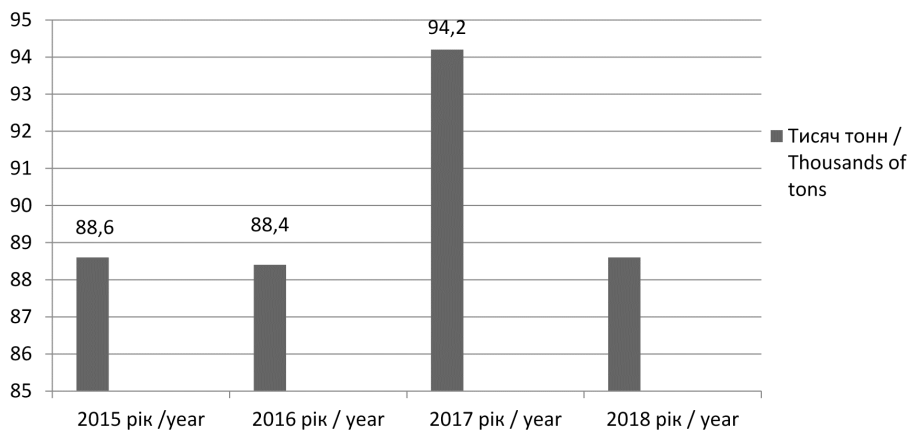

Рис. 1. Загальний вилов риби та інших водних біоресурсів підприємствами рибної галузі України

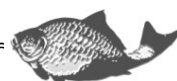
Fig. 1. Total capture of fish and other water living bioresources by enterprises of the Ukraine fish industry

Основну частку всього вилову (98%) в Азово-Чорноморському басейні становлять такі види риб як бичкові, тюлька, шпрот, хамса, а також червононогі молюски-вселенці рапани (*Rapana*) [7]. Упродовж 2017 р. в Азово-Чорноморському басейні було зареєстровано збільшення чисельності бичкових, шпротів, сардин, скатів, оселедцевих, а також креветок та рапан. В тому ж 2017 р. зменшилась чисельність таких водних біоресурсів як тюлька, хамса, атерина (*Atherina*), кефалевих (*Mugil*), а також мідій (*Mytilus edulis*) [14].

Загальний вилов водних біоресурсів в Азовському морі становив 21,3 тис. тонн у 2018 році, що є меншим ніж обсяг вилову у 2017 р. (37,5 тис. тонн). Крім того, у 2018 році зменшився вилов 3 основних промислових видів риб Азовського моря: бичків (12,3 тис. т проти 23,6 тис. т у 2017 р.), тюльки (7,9 тис. т проти 11,5 тис. т у 2017 р.), хамси (0,7 тис. т проти 2,0 тис. т у 2017 р.). Слід підкреслити, що у 2018 були зменшені дозвільні ліміти та посилена несприятлива вітрова активність під час лову. Порівняно з 2016 р., загальний вилов водних біоресурсів в Азовському морі у 2017 р. був більшим на 13,7%, ніж такий у 2016 р. [11, 17, 18].

У 2018 р. загальний вилов водних біоресурсів у Чорному морі, в порівнянні з 2017 р., збільшився на 3,3 тис. т і становив 8,6 тис. т. Основу промислу в Чорному морі складають наступні групи водних біоресурсів: молюски рапана — 5,5 тис. тонн та мідія — 0,3 тис. т, шпрот — 1,6 тис. т і креветки — 0,5 тис. т. У 2017 р. у Чорному морі було виловлено 5,2 тис. т риби, що є більшим на 6,1% ніж такі дані у 2016 р. [11, 13, 14].

Обсяг вилову в причорноморських лиманах за 2018 р. склав 481 т, що перевищує показник 2017 р. на 338,8 т. Збільшення відбулось завдяки підвищенню чисельності атерин (432,3 т) та бичків (25 т).

У р. Дунай станом на 2018 р. загальний вилов водних біоресурсів склав 254,4 т. Найчисельнішими промисловими видами риб нижньої течії Дунаю у 2018 р. були оселедець чорноморський (*Alosa immaculata*) (126,6 т), короп (44,6 т), карась сріблястий (26,8 т) [13].

У водосховищах Дніпра в 2018 р. загальний вилов становив 13,17 тис. т, що майже на рівні 2017 р. Основу промислу у дніпровських водосховищах становили 4 види риб: карась сріблястий — 3,9 тис. т, лящ — 2,54 тис. т, плітка — 2,3 тис. т, плоскирка — 1,12 тис. т. Крім того, широко розповсюджені інтродуковані рослиноідні види риб далекосхідного комплексу (строкатий *Hypophthalmichthys nobilis* та білий *Hypophthalmichthys molitrix* товстолобики, білий амур *Ctenopharyngodon idella* — 0,746 тис. т.

Загалом, у внутрішніх водоймах в 2017 р. було виловлено 19,5 тис. т, що є більшим на 13,1%, порівняно з обсягом вилову у 2016 р. Це обумовлено збільшенням чисельності сріблястого карася, тюльки, синця (*Ballerus ballerus*), коропа та рослиноїдних видів риб. В той же час, спостерігається зменшення вилову ляща, плітки, плоскирки та судака.

На озерах і водосховищах України працюють спеціальні товарні рибні господарства (СТРГ), що поєднують у собі елементи аквакультури та промислового вилову [19, 22]. У 2017 р. діяло 612 таких господарств на загальній площі 142 тис. га, з яких вилов проводили 296. Всього у 2017 р. в режимі СТРГ було добуто 7,8 тис. т риби, що на 7,4% більше порівняно з 2016 р. У 2018 р. діяло 533 СТРГ, загальною площею 144,8 тис. га, з яких вилов проводили 295, добувши 7,2 тис. т риби [13, 14].

Україна є членом міжнародної організації CCAMLR (Комісія із збереження морських живих ресурсів Антарктики), у зоні дії якої проводиться вилов риби та інших водних біоресурсів суднами під державним прапором. Основним об'єктом промислу в цій акваторії є антарктичний криль (*Euphausia superba*), якого в 2017 р. було добуто 7,9 тис. т, що перевищує показник 2016 р. на 8,1%. А в 2018 р. було виловлено 15 тис. т антарктичного криля, що майже вдвічі перевищує аналогічний показник 2017 р.

В Україні існує понад 4 тисячі (показник майже незмінний за 2017 та 2018 рр.) суб'єктів господарювання, які займаються рибогосподарською діяльністю в умовах аквакультури та надають звітність за формою № 1А-риба (річна) «Виробництво продукції аквакультури» [14]. За 2018 р. вирощування товарної риби в умовах аквакультури становило 20,2 тис. т, з яких виловлено 15,9 тис. т продукції аквакультури [13]. Короп і далекосхідні рослиноїдні риби склали більше 87% від загальної продукції аквакультури. Виробництво додаткових об'єктів аквакультури у традиційних ставах в умовах полікультури (європейський сом (*Silurus glanis*), щука, судак звичайний, веслоніс (*Polyodon spathula*), райдужна форель (*Oncorhynchus mykiss*), осетрові (*Acipenseridae*) сумарно не перевищувало 13 від загальної продукції аквакультури.

Видобуток риби та водних біоресурсів прямо залежить від здатності водойм до відновлення рибопродуктивності. Антропогенний тиск на водойми обов'язково має компенсуватись заходами зі штучного відтворення та вселення гідробіонтів. Штучне відтворення промислово цінних видів риб з наступним вселенням їх молоді у водойми забезпечує підтримання водних екосистем, формує промислові запаси та

іхтіофауну окремих водойм. Шляхом вселення досягається отримання значної частки загальної промислової рибопродукції, а також здійснюється поповнення природних популяцій аборигенних видів риб, у тому числі — занесених до Червоної книги України. На сьогодні в Україні відтворення цінних видів риб здійснюється чотирма державними рибовідтворювальними комплексами. Географія вселення отриманої на державних відтворювальних комплексах молоді риб передбачає залучення: пониззя р. Дніпро, Дніпровсько-Бузький лиман, водосховища (Каховське, Кременчуцьке, Канівське, Київське, Дністровське), а також річки (Десна, Сугоклея, Сейм, Шостка, Південний Буг, Чайка, Конка, Серет, Черемош, Прут). Контроль щодо проведення робіт із вселення молоді господарсько цінних видів риб здійснюють комісії, до складу яких входять представники управлінь Державного агентства рибного господарства, Міністерства екології та природних ресурсів України, Державної екологічної інспекції України, органів місцевого самоврядування, користувачів водних біоресурсів та представники громадських організацій. У 2018 р. вищезазначені комісії зареєстрували вселення у природні водойми 14,1 млн особин молоді цінних видів риб, що становить 107,9% від виконання річного державного плану зарибнення та на 15,7% перевищує показник 2017 р. (12,2 млн екземплярів). Найбільше у 2018 р. було отримано шляхом штучного відтворення та вселено у природні водойми аборигенних видів риб (короп, щука, сом, судак) — 8,2 млн екз. та рослиноїдних риб далекосхідного комплексу (білий амур, білий товстолобик, строкатий товстолобик) — 5,9 млн екз. Також, в 2018 р. отримано шляхом штучного відтворення та вселено у природні водойми 1,6 млн особин осетрових видів риб, таких як російський осетер та стерлядь, що відповідає аналогічному показнику у 2017 р. Для представників родини лососевих цей показник становив у 2018 р. 0,17 млн особин [13, 14].

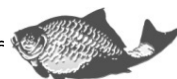
Зарибнення в режимі спеціальних товарних рибних господарств (СТРГ) у 2017 р. здійснили 214 суб'єктів господарювання, якими було вселено 29,9 млн особин молоді риб. У 2018 р. цей комплекс дій здійснили 254 суб'єкти господарювання, якими було вселено 25,4 млн особин молоді риб.

У 2017 р. 2,5 млн. особин молоді риб було вселено у водойми України представниками територіальних органів рибоохорони, користувачами, громадськими організаціями, за рахунок компенсаційних коштів та благодійних внесків. На 2018 р. цей показник зріс до 6,7 млн особин.

Загалом за 2017 р. у рибогосподарські водні об'єкти України було вселено 44,6 млн. екз. молоді риб, що на 3,8% більше, ніж у 2016 р. А у 2018 р. цей показник зріс до 46,2 млн особин молоді риб, що на 7,1% перевищує дані за 2017 р.

Селекційно-племінна робота в рибництві України знаходиться на стабільному рівні. Так, у 2017 р. за даними Державного племінного реєстру, на території України було атестовано 36 господарств (племінні заводи, племінні репродуктори, селекційний центр, лабораторія генетичного контролю), а у 2018 р. цей показник збільшився до 28 [13, 14].

Із видобутих водних біоресурсів загальний обсяг виробництва товарно-харчової рибної продукції в Україні у 2017 р. склав 63,3 тис. т, що більше на 1,1% порівняно з 2016 р. В той же час, у 2018 р. цей показник був вищим на 5,2% ніж у 2017 р., становивши 66,4 тис. т. У 2018 р., порівняно з 2017 р., збільшилось виробництво рибних консервів — з 34,1 тис. т до 35,2 тис. т, що в цілому становить

понад 50% від загального обсягу виробництва. А от випуск мороженої риби у 2018 р. зменшився до 9,2 тис. т (14% з 10,9 тис. т у 2017 р. (17% від загального обсягу). За період 2018 р. на 55% збільшено виробництво готових та консервованих оселедців (без урахування солоних оселедців) і на 30% — виробництво готового філе лосося та іншої риби (в'яленого, солоного чи в розсолі), порівняно з 2017 р. Одночасно спостерігається зменшення на 12% виробництва свіжо охолодженого філе риб у порівнянні з 2017 роком. У 2017 р., порівняно з 2016 було збільшено виробництво солоні риби на 18 %, ікри риби та її замінників на 17%, та на 8% — виробництво рибних консервів [13, 14]. Слід зазначити, що виробництво товарно-харчової рибної продукції здійснюється здебільшого з імпортованої мороженої риби (або її філе), такої як оселедець, скумбрія, сардина, кілька або шпрот. Що стосується виробництва товарно-харчової рибної продукції, виготовленої з української риби, то це риба сушена, в'ялена чи копчена (морська — бичок, тюлька, хамса, шпрот, а також прісноводна — лящ, плітка, плоскирка тощо). Слід зазначити, що вітчизняна риба на споживчому ринку України здебільшого користується попитом у свіжому або свіжомороженому вигляді (не проходить процес переробки) [24].

Попит населення на продукцію аквакультури зумовлює постійне зростання обсягів її імпорту. Так, у 2018 р. імпорт риби, рибної продукції та інших водних біоресурсів становив 379,5 тис. т, що на 15,8% більше, ніж у 2017 р. А в 2017 році він склав 327,8 тис. т, що на 9,6% більше порівняно з 2016 р. Сума імпортованої продукції у 2018 р. збільшилась на понад 108 млн дол. США, становивши 635,8 млн дол. США, що більше на 20,5%, ніж у 2017 р. У 2017 р. сума імпортованої рибопродукції збільшилась майже на 62 млн. дол. США та становивши 527,7 млн дол., що більше ніж у 2016 р. на 13,2% (рис. 2).

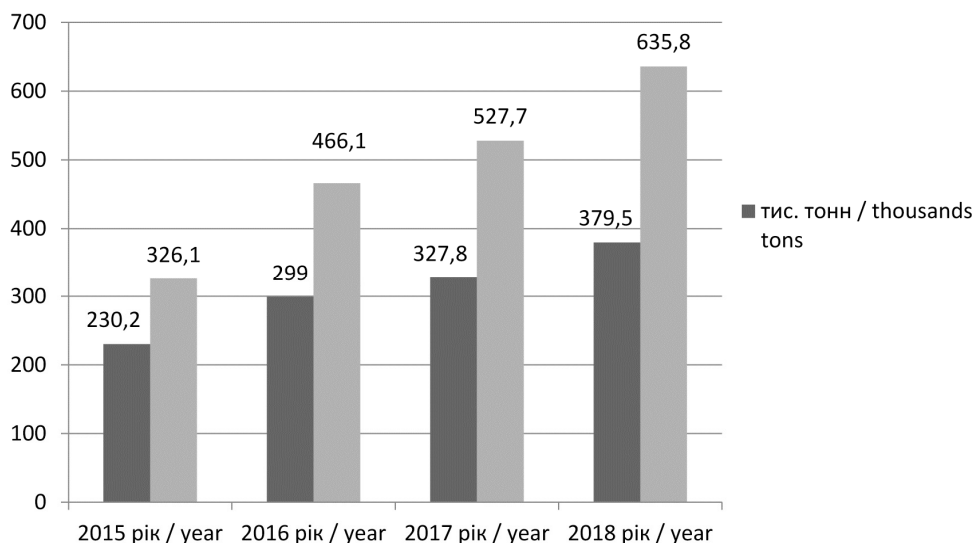

Рис. 2. Обсяги імпорту продукції аквакультури в Україну

Fig. 2. The volume of aquaculture imports in Ukraine

Найбільша кількість риби та рибопродукції в Україну імпортується з Королівства Норвегії, Ісландії та Естонської Республіки. Так, у 2017 р. Королівство Норвегія забезпечувала 20,6% (67, 6 тис. т на суму 145,0 млн дол.

США), Ісландія — 17,4% (56,4 тис. т на суму 72,5 млн дол. США) та Естонська Республіка — 10,2% (33,3 тис. т на суму 13,3 млн дол. США) від всього обсягу імпорту продукції аквакультури. На другому місці за обсягами постачання продукції аквакультури в Україну є такі країни як США, Латвійська Республіка, Королівство Іспанія, Канада та КНР. Більше 90% обсягу імпорту продукції аквакультури припадає на види риб, до яких Україна не має доступу (які видобуваються виключно у водах морських економічних зон інших держав). В основному — це морожена риба або її філе: оселедець, мерлуза (хек), скумбрія, сардина та кілька або шпрот. Здебільшого проходить процес їх переробки на рибних підприємствах України.

У зв'язку із збільшенням постачання імпортованої рибопродукції та вилову водних біоресурсів в 2018 р. зріс фонд споживання риби та рибопродукції до 511 тис. т, що становить близько 12,1 кг на душу населення. У 2017 році в Україні спостерігалось підвищення споживання рибопродукції до 470 тис. т, що становило близько 10,7 кг на людину. В 2016 р. цей показник складав 425 тис. тонн та 9,6 кг на одну особу. Середні споживчі ціни на рибу та рибопродукти, за даними Державної служби статистики України, у 2018 р. збільшилися на 9,3%, порівняно з 2017 роком. В основному, підвищилися ціни на копчену скумбрію (+17,7%), живу або охолоджену рибу (+11,3%) та морожену рибу (+10,3). У 2017 р. цей показник збільшився на 3,6%, порівняно з 2016 р. здебільшого піднялися ціни на морепродукти (16,1%) та на консерви рибні в олії (8%). Зменшилась ціна на оселедців (5%) та рибу живу або охолоджену (3%) [13, 14].

Експорт риби, рибопродукції та інших водних біоресурсів у 2018 р. збільшився на 2,8 млн дол. США, що на 8,1% перевищує показник 2017 р. Всього впродовж 2018 р. було експортовано 10,6 тис. т риби та продукції з водних біоресурсів на загальну суму 37,1 млн дол. США. Загалом, у 2017 р. експорт збільшився, порівняно з 2016 р. майже на 26,5%, а загальна сума експортованої рибопродукції зросла на 12,2 млн дол. США, становлячи 34,3 млн дол. США, тоді як у 2016 році цей показник складав 8,4 тис. т на загальну суму 22,1 млн дол. США (рис. 3).

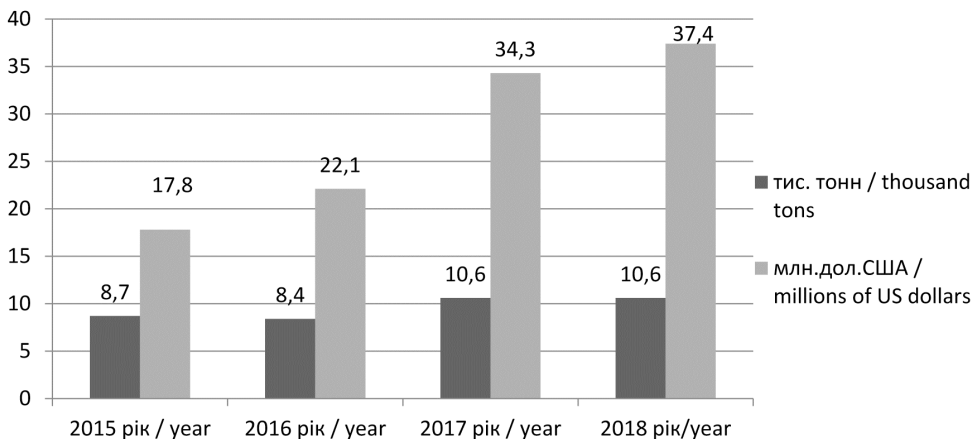

Рис. 3. Обсяг експорту продукції аквакультури з України

Fig. 3. Exports of aquaculture products from Ukraine

Якщо у 2017 р. основу експорту становила готова та консервована риба (сардини, сардинела, кілька або шпроти), а також морожене рибне філе, то у 2018 році асортимент розширився за рахунок м'яса риб (лосось, тріска, судак), а також готових продуктів із сурімі (крабові палички, тощо). Географія експортних зв'язків теж дещо зазнала змін. У 2017 р. основними країнами-експортерами були Республіка Молдова, Королівство Данія, Німеччина, Грузія та Республіка Білорусь. У 2018 р. цей перелік поповнили Азербайджанська Республіка, Французька Республіка, Угорщина й Турецька Республіка [13, 14].

Ситуація на ринку продукції аквакультури в Україні залежить від багатьох чинників, зокрема стабільності курсу національної валюти, політики держави стосовно до імпортерів та експортерів, показників інфляції, купівельної спроможності населення тощо [4].

Для реалізації державної політики у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання й відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства, безпеки мореплавства суден флоту рибного господарства з Державного бюджету виділяються кошти під виконання відповідних бюджетних програм. Законом України «Про державний бюджет України на 2017 р.» на фінансування програм Державного агентства рибного господарства України за рахунок загального фонду було передбачено 378 036, 5 тис. грн. В 2018 р. ця сума становила 403 919,7 тис. грн [13, 14].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

Розвиток рибного господарства сприяє зайнятості сільського населення та населення прибережних територій. Продукція аквакультури, порівняно, з вирощуванням сільськогосподарської худоби та птиці, є дешевим джерелом тваринного білка.

У 2016 році були запроваджені реформи, спрямовані на розвиток рибного господарства в Україні. Нормативно-правовою підставою для цих заходів були 5 постанов Кабінету Міністрів України та 7 наказів Міністерства аграрної політики та продовольства. В межах реформ було здійснено зміни до здійснення спеціального використання водних біоресурсів, до органів, видів та умов ліцензування господарської діяльності, до встановлення квот, лімітів та прогнозів використання водних біоресурсів, до чинності державної служби Державного агентства рибного господарства.

На основі аналізу інформації з відкритих офіційних джерел за період з 2016 по 2018 рр. включно, можна стверджувати, що спостерігається позитивна динаміка розвитку рибного господарства в Україні. Так, зріс загальний обсяг виробництва товарно-харчової рибної продукції в Україні, серед якої найбільше — рибних консервів (понад 50%) та мороженої риби (понад 14%). Підвищено показники вилову водних біоресурсів з акваторії Чорного моря та причорноморських лиманів. У 2017 та 2018 рр. державними риборозплідними заводами було перевиконано плани з вселення молоді цінних видів риб. У 2018 р. було розширено географію зариблення водних біоресурсів державними відтворювальними комплексами. Станом на 2018 р. в Україні атестовано 38 господарств, яким присвоєно відповідні статуси суб'єктів плеїнної справи у рибництві. Всього присвоєно 127 статусів, з них: плеїнних репродукторів —

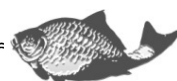
105, племінних заводів — 17, селекційних центрів — 4, лабораторія генетичного контролю — 1. У водосховищах Дніпра загальний вилов водних біоресурсів та склад основних господарсько-цінних видів риб за ці роки залишився практично не змінним.

В той же час, у 2018 р. очікуваний загальний вилов водних біоресурсів підприємствами рибної галузі України становив 88,6 тис. т, що на 4,4% менше показника 2017 р. у зв'язку із зменшенням вилову риби в Азовському морі.

Подальший розвиток рибогосподарської галузі України безпосередньо залежить від інтенсифікації аквакультури, в першу чергу, за рахунок використання УЗВ та селекційних досягнень. Селекція в рибництві має бути спрямована на підвищення якості об'єктів аквакультури та створення національного генетичного фонду рибницьких об'єктів, оптимальних для вирощування у природних умовах України. Крім того, необхідно продовжувати роботи з відтворення водних біоресурсів з метою підвищення рибопродуктивності водойм, підтримання їх біологічного різноманіття та збереження відтворювального потенціалу природних популяцій господарсько цінних видів риб.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» № 3677-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3677-17> (дата звернення: 14.03.19).
2. Закон України «Про аквакультуру» : прийнятий 18 вересня 2012 року, № 5293-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5293-17>(дата звернення: 14.03.19).
3. Тюрин П. В. Биологические обоснования регулирования рыболовства на внутренних водоемах. Москва : Пищепромиздат, 1963. 119 с.
4. Вдовенко Н. М. Сучасний стан та напрями розвитку рибного господарства в Україні // Економіка АПК. 2010. № 3. С. 15—21.
5. Сучасний стан та розвиток рибної галузі України в кризовий час / Грициняк І. І. та ін. // Рибогосподарська наука України 2015. № 1. С. 5—15.
6. Методика збору і обробки іхтіологічних і гідробіологічних матеріалів з метою визначення лімітів промислового вилучення риб з великих водосховищ і лиманів України : Затв. наказом Держкомрибгоспу України 15.12.98 № 166. Київ : ІРГ УААН, 1998. 47 с.
7. Оценить состояние промысловых объектов во внутренних водоемах Северо-западного Причерноморья и на прилежащем шельфе Черного моря, изучить динамику их численности для определения возможных лимитов изъятия и регулирования рыболовства, разработать долгосрочные прогнозы промысловой обстановки: отчет о научно-исследовательской работе ред. С. Г. Бушуев. Одесса : ОдЦ ЮгНИРО, 2013. 147 с.
8. Глебова Ю. А., Шкарупа О. В. Стан рибної галузі в Україні на початку її реформування // Науковий вісник НУБіПУ. 2017. № 250. С. 7. (Серія : Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва).
9. Концепція реформування рибної галузі в Україні в 2015 р. URL: http://darg.gov.ua/_konceptija_reformuvannja_0_0_0_1983_1.html. (дата звернення : 14.03.19).

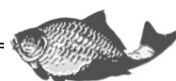
10. Глебова Ю. А., Шкарупа О. В. Розвиток реформ у рибній галузі України // Рибогосподарська наука України. 2017. № 4. С. 7—18.
11. Про внесення змін до Порядку здійснення спеціального використання водних біоресурсів у внутрішніх рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах), внутрішніх морських водах, територіальному морі, виключній (морській) економічній зоні та на континентальному шельфі України : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2016 року № 105 та від 5 жовтня 2016 року № 808. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/808-2016-п> (дата звернення : 17.02.2019).
12. Державна служба статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення : 17.02.2019).
13. Публічний звіт Державного агентства рибного господарства України за 2018 р. URL: http://darg.gov.ua/_publichnij_zvit_derzhavnogo_0_0_0_8359_1.html (дата звернення : 14.03.19).
14. Публічний звіт Державного агентства рибного господарства України за 2017 р. URL: http://darg.gov.ua/files/10/02_21_zvit.doc (дата звернення : 14.03.19).
15. Ukraine Fishery products. URL: https://webgate.ec.europa.eu/sanco/traces/output/UA/FFP_UA_en.pdf (дата звернення : 17.02.2019).
16. Food and Agriculture Organization of the United Nations. URL: <http://www.fao.org> (дата звернення : 14.03.19).
17. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з промислового вилову водних біоресурсів за межами юрисдикції України : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2016 року № 845. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/845-2016-п> (дата звернення: 17.02.2019).
18. Про затвердження режимів рибальства у 2016 році : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 06 січня 2016 року № 2. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0109-16> (дата звернення : 17.02.2019).
19. Про затвердження лімітів та прогнозів допустимого спеціального використання водних біоресурсів загальнодержавного значення у 2017 році : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 05 грудня 2016 року № 512. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1676-16> (дата звернення : 17.02.2019).
20. Про затвердження квот добування водних біоресурсів загальнодержавного значення у 2017 році : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 16 грудня 2016 року № 542. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1691-16> (дата звернення : 17.02.2019).
21. Закон України № 2041-VIII «Про внесення змін до Закону України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» (щодо уточнення деяких термінів та понять)» від 18 травня 2017 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4391-17> (дата звернення : 14.03.19).
22. Постанова кабінету Міністрів України №50 «Про внесення змін до Порядку видачі дозволу на спеціальне використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) аби відмови в його видачі, переоформлення, видачі дубліката та анулювання зазначеного дозволу», від 18 січня 2017 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/801-2013-%D0%BF>. (дата звернення : 14.03.19).
23. Наказ Мінагрополітики №5 «Про затвердження режимів рибальства у 2017 році», від 18 січня 2017 року, зареєстрований в Міністерстві юстиції України

- 01 лютого 2017 року за № 134/300020. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE30002.html (дата звернення : 14.03.19).
24. ДСТУ 2284:2010. Риба жива. Загальні технічні вимоги. Київ : Держспоживстандарт України, 2012. 16 с.

REFERENCE

1. Закон України «Про rybne gospodarstvo, promyslove rybalstvo ta okhoronu vodnykh bioresursiv» № 3677-VI. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3677-17>.
2. Закон України «Про akvakulturu» № 5293-VI. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5293-17>
3. Tjurin, P. V. (1963). *Biologicheskie obosnovanija regulirovanija rybolovstva na vnutrennih vodoemah*. Moskva: Pishhepromizdat.
4. Vdovenko, N. M. (2010). Suchasnyi stan ta napriamy rozvytku rybnoho gospodarstva v Ukraini. *Ekonomika APK*, 3, 15-21.
5. Hrytsyniak, Yu. A., Sharko, D. P., Shkarban, V. V., & Plichko, V. F. (2015). Suchasnyi stan ta rozvytok rybnoi haluzi Ukrainy v kryzovyi chas. *Rybohospodarska nauka Ukrainy*, 1, 5-15.
6. *Metodyka zboru i obrobky ikhtiologichnykh i hidrobiologichnykh materialiv z metoiu vyznachennia limitiv promyslovoho vyluchennia ryb z velykykh vodoskhovyshch i lymaniv Ukrainy: Zatv. nakazom Derzhkomrybhospu Ukrainy № 166 vid 15.12.98.* (1998). Kyiv.
7. Bushuev, S. G. (Ed.). (2013). *Ocenit' sostojanie promyslovykh ob'ektov vo vnutrennih vodoemah Severo-zapadnogo Prichernomor'ja i na prilezhashhem shel'fe Chernogo morja, izuchit' dinamiku ih chislennosti dlja opredelenija vozmoznykh limitov izhatija i regulirovanija rybolovstva, razrabotat' dolgosrochnye prognozy promyslovoj obstanovki: otchet o nauchno-issledovatel'skoj rabote*. Odessa: OdC JugNIRO.
8. Hliebova, Yu. A., & Shkarupa, O. V. (2017). Stan rybnoi haluzi v Ukraini na pochatku yii reformuvannia. *Naukovyi visnyk NUBiPU, Ser.: Tekhnolohiia vyrobnytstva i pererobky produktsii tvarynnytstva*, 250, 7.
9. Kontseptsii reformuvannia rybnoi haluzi v Ukraini v 2015 r. *darg.gov.ua* Retrieved from http://darg.gov.ua/_konceptija_reformuvannja_0_0_0_1983_1.html.
10. Hliebova, Yu. A., & Shkarupa, O. V. (2017). Rozvytok reform u rybnii haluzi Ukrainy. *Rybohospodarska nauka Ukrainy*, 4, 7-18.
11. Pro vnesennia zmin do Poriadku zdiisnennia spetsialnogo vykorystannia vodnykh bioresursiv u vnutrishnikh rybohospodarskykh vodnykh ob'ektakh (ikh chastynakh), vnutrishnikh morskykh vodakh, terytorialnomu mori, vykliuchnii (morskii) ekonomichnii zoni ta na kontynentalnomu shel'fi Ukrainy : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18 liutoho 2016 roku № 105 ta vid 5 zhovtnia 2016 roku № 808. *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/808-2016-p>.
12. Derzhavna sluzhby statystyky Ukrainy. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <http://ukrstat.gov.ua>.
13. Publichnyi zvit Derzhavnogo ahentstva rybnoho gospodarstva Ukrainy za 2018 r. *darg.gov.ua*. Retrieved from http://darg.gov.ua/_publichnyj_zvit_derzhavnogo_0_0_0_8359_1.html.

14. Publichnyi zvit Derzhavnogo ahentstva rybnogo hospodarstva Ukrainy za 2017 r. *darg.gov.ua*. Retrieved from http://darg.gov.ua/files/10/02_21_zvit.doc.
15. Ukraine Fishery products. *webgate.ec.europa.eu*. Retrieved from https://webgate.ec.europa.eu/sanco/traces/output/UA/FFP-UA_en.pdf.
16. Food and Agriculture Organization of the United Nations. *www.fao.org*. Retrieved from <http://www.fao.org>.
17. Pro zatverdzhennia litsenziinykh umov provadzhennia hospodarskoi diialnosti zpromysloвого vylovu vodnykh bioresursiv za mezhamy yurysdyksii Ukrainy : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 lystopada 2016 roku № 845. *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/845-2016-p>
18. Pro zatverdzhennia rezhymiv rybalstva u 2016 rotsi : nakaz Ministerstva ahrarynoy polityky ta prodovolstva Ukrainy vid 06 sichnia 2016 roku № 2. *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0109-16>.
19. Pro zatverdzhennia limitiv ta prohnoziv dopustymoho spetsialnoho vykorystannia vodnykh bioresursiv zahalnoderzhavnogo znachennia u 2017 rotsi : nakaz Ministerstva ahrarynoy polityky ta prodovolstva Ukrainy vid 05 hrudnia 2016 roku № 512. *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1676-16>
20. Pro zatverdzhennia kvot dobuvannia vodnykh bioresursiv zahalnoderzhavnogo znachennia u 2017 rotsi : nakaz Ministerstva ahrarynoy polityky ta prodovolstva Ukrainy vid 16 hrudnia 2016 roku № 542. *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1691-16>.
21. Zakon Ukrainy № 2041-VIII «Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro osoblyvosti strakhuvannia silskohospodarskoi produktsii z derzhavnoiu pidtrymkoiu» (shchodo utochnennia deiakykh terminiv ta poniat)» vid 18 travnia 2017 r. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4391-17>.
22. Postanova kabinetu Ministriv Ukrainy №50 «Pro vnesennia zmin do Poriadku vydachi dozvolu na spetsialne vykorystannia vodnykh bioresursiv u rybohospodarskykh vodnykh ob'iektakh (ikh chastynakh) aby vidmovy v yoho vydachi, pereoformlennia, vydachi dublikata ta anuliuвання zaznachenoho dozvolu», vid 18 sichnia 2017 r. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/801-2013-%D0%BF>.
23. Nakaz Minahropolityky №5 «Pro zatverdzhennia rezhymiv rybalstva u 2017 rotsi», vid 18 sichnia 2017 roku, zareiestrovanyi v Ministerstvi yustyttsii Ukrainy 01 liutoho 2017 roku za № 134/300020. *search.ligazakon.ua*. Retrieved from http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/RE30002.html.
24. Ryba zhyva. Zahalni tekhnichni vymohyiu. (2012). *DSTU 2284:2010. Natsionalnyi standart Ukrainy*. Kyiv: Derzhspozhyvstandart Ukrainy.

